

Fektsjek

SIMONE MILSDOCHTER
& KNACK / TAZ

Al wat je zegt ben je zelf!

Pieter T'Jonck
Gezien op 29 juli 2023
KAZ Oostende, in het kader van TAZ 2023

'Fektsjek' is een conférence die Simone Milsdochter schreef in samenwerking met Karin Eeckhout, Brecht Castel en Lotte Lambrecht, drie fact checkers bij Knack magazine. Die controle van berichten op hun feitelijke juistheid is van steeds groter belang nu *fake news* zich als een lopend vuurtje kan verspreiden via het internet. Dat leidt immers al snel tot onhoudbare maatschappelijke polarisatie. Milsdochter legt het heel precies uit, met sprekende voorbeelden.

30 JULI 2023

Milsdochter opent 'Fektsjek' met een vaststelling. De klassieke journalistiek zweerde altijd bij *fact checking*, en bij de idee dat je alle partijen aan het woord moet laten. Ook al deed ze dat daarom niet altijd, het is wel een gedragscode waarop uitgevers kunnen aangesproken worden. Dat is niet zo bij berichten op sociale media of blogs. Ook al zijn die vals of tendentieus, er valt weinig tegen te beginnen, en de impact ervan kan die van klassieke media overtreffen.

Meteen daarna begint een film te lopen die een cassant voorbeeld geeft van zo'n fake bericht en hoe een *fact checker* de ware toedracht kon achterhalen. Een post beweerde dat de Brusselse politie kinderen met een waterkanon had aangevallen. Door beelden op sociale media te vergelijken bleek dat dat niet klopte. De methode doet denken aan die van het Londense bureau Forensic Architecture, die door analyse van beelden op internet en kaartmateriaal al heel wat malafide praktijken aan het licht brachten. Het is dus mogelijk, mits veel geduld, om de ware toedracht van gebeurtenissen te achterhalen. Een geruststelling, ook al is het specialistenwerk.

Pas dan gaat Milsdochter hardop nadenken hoe het mogelijk is dat mensen zo snel in de val van *fake news* trappen, zelfs als het pertinente onzin is. Ze merkt al snel op dat we vaak gewoon te weinig weten om ons een goed oordeel te vormen over dingen. Volgens een Amerikaanse onderzoeker zou de hoeveelheid data – harde kennis – die we onmiddellijk ter beschikking hebben beperkt zijn tot 1 gigabyte. Ter vergelijking vermeldt ze dat een USB stick van 16 GB minder

dan 15 € kost.

Wellicht vergelijkt die professor, en Milsdochter in zijn zog, appels met peren, omdat menselijke kennis wezenlijk anders gestructureerd is dan bits en bytes. Maar het geeft wel te denken. De vraag is dan immers hoe de mensheid er toch in slaagt om extreem ingewikkelde organisaties op te bouwen en verregaande kennis te verzamelen. Milsdochter geeft het voor de hand liggende antwoord: mensen delen kennis en werken samen. Het geheel is meer dan de delen. Op eigen houtje geraken we niet ver.

Toch hebben we vaak de indruk dat we wel veel inzicht hebben. Hoe beperkt onze basiskennis ook is, als het al geen samenraapsel is van wat ons aangeleerd is, doorgaans biedt die toch voldoende houvast om door het dagelijkse leven te navigeren. Daardoor lijk je toch heel wat te weten. Als je dan niet al te kritisch bent ga je al snel intuïtief aannemen dat wat klopt met je eigen overtuigingen waar is, terwijl je informatie die daar tegen in druist zal negeren. *Confirmation bias* heet dat in wetenschappelijke termen. Daardoor kan *fake news* heel snel aanslaan. Zo krijg je veenbrandjes van *fake news*, die dan op de meest onverwachte momenten een uitslaande brand kunnen worden.

We leven in een wereld van dommeriken die allemaal denken dat ze slim zijn

Malafide organisaties kunnen daar misbruik van maken door valse berichten de wereld in te sturen. Milsdochter geeft twee voorbeelden. Het ene is relatief onschuldig. In Macedonië bestaan er nieuwsfabriekjes: mensen die de wildste verhalen de wereld in sturen via posts en blogs, en leven van de advertentie-inkomsten die dat oplevert. Dat die niet min zijn, is een gevolg van de sensatiezucht van de lezers. Zet ‘seks’ en ‘hooggeplaatste politicus’ in één nieuwskop en de hele wereld wil het lezen. Erger is het verhaal van Team Jorge, een organisatie die tegen betaling van 6 tot 15 miljoen € via 39.000 valse adressen op sociale media verkiezingen beïnvloedt of bedrijven in een kwaad daglicht stelt. Ze beweren dat ze de klus op 18 maanden klaren.

Door die *confirmation bias* ontstaat polarisatie. Mensen gaan geloven dat zijn gelijk hebben en de anderen dus dom zijn. Het lijkt bij steeds minder mensen op te komen dat die anderen net zo over hen denken. Dat we dus leven in een wereld van dommeriken die allemaal denken dat ze slim zijn. De enige uitweg uit die patstelling bestaat erin om wat beter en kritischer naar elkaar te luisteren. Dat hoeft niet uit te lopen op oeverloos polderen. Je kan het erover eens zijn dat je feiten anders interpreteert of andere keuzes maakt, maar op zijn minst heb je het dan toch over dezelfde feiten en zijn die gevalideerd.

Daar lijken we echter steeds verder van weg te drijven. Dat demonstreert Milsdochter helemaal op het einde van het stuk met een geluidsfragment. Je hoort allerlei anti-corona betogers de gekste dingen beweren, met een beangstigende stelligheid en bloeddorstigheid. Plots begrijp je ook waarom het podium vol stond met uit bordkarton gesneden personages: ze verbeelden een gepolariseerde mensenmassa. Het is niet langer ‘Geen gezeik, iedereen rijk’, maar ‘Geen gezeik, iedereen zijn gelijk’.

Net daarvoor illustreerde ze echter aan de hand van een kleine familie-anekdote dat niemand immuun is voor die *confirmation bias*. Als we daar iets aan willen doen is de eerste stap dus om niet langer met een beschuldigende vinger naar anderen te wijzen. Dat is in elk geval een boodschap die te behartigen is.